

MALAKA OSHIRISH TIZIMIDA KASBIY RIVOJLANISH KUNLARINI TASHKIL ETISH VA BOSHQARISH

Rahmonova Gulhayo Saidjon qizi,

A. Avloniy nomidagi pedagogik mahorat milliy instituti tayanch doktoranti

Annotatsiya. Ijtimoiy hayotning boshqa sohalari singari, pedagog kadrlar malakasini oshirish tizimi ham doimiy rivojlanishni talab qilmoqda. Buning sababi, kasbiy ahamiyatga ega bo'lgan ma'lumotlar hajmining tez sur'atda o'sishi, shuningdek, «bilimlar o'zgarishi oralig'idagi davrning» tez qisqarishidir. Shu nuqtai nazardan, malaka oshirish tizimi har qanday ijobiy ijtimoiy-iqtisodiy, ilmiy va texnologik yangiliklarga tez moslashishi, psixologik va pedagogik fan hamda amaliyot yutuqlariga tayanishi, doimo kelajakka yo'naltirilgan bo'lishi lozim. Mazkur maqola davriylikka asoslangan malaka oshirish va "hayot davomida o'qish" tamoyiliga asoslangan uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimining o'zaro integratsiyasi: sabablar, oqibatlar va kutilayotgan natijalar samarasiga bag'ishlanadi.

Kalit so'zlar: malaka oshirish, davriy malaka oshirish, "hayot davomida o'qish" tamoyili, uzluksiz kasbiy ta'lim, kasbiy rivojlanish kunlari, kasbiy rivojlanish soatlari

ORGANIZING AND MANAGING PROFESSIONAL DEVELOPMENT DAYS IN THE TRAINING SYSTEM

Rahmonova Gulhayo Saidjon qizi,

Doctoral student of the National Institute of Pedagogical Skills named after A. Avloni

Abstract. Like other areas of social life, the system of professional development of pedagogic personnel requires constant development. This is due to the rapid growth of the volume of professionally relevant information, as well as the rapid reduction of the «time between changes in knowledge». From this point of view, the training system should quickly adapt to any positive socio-economic, scientific and technological innovations, rely on the achievements of psychological and pedagogical science and practice, and always be future-oriented. This article is devoted to the mutual integration of the continuous professional development system based on the periodic training and the «lifelong learning» principle: causes, consequences and expected results.

Key words: professional development, periodic professional development, «lifelong learning» principle, continuing professional education, professional development days, professional development hours

ОРГАНИЗАЦИЯ И ПРОВЕДЕНИЕ ДНЕЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ В СИСТЕМЕ ОБУЧЕНИЯ

Рахмонова Гулҳаё Саиджон қизи,

Докторант Национального института педагогического мастерства имени А. Авлони

Аннотация. Как и другие сферы общественной жизни, система профессионального развития педагогических кадров требует постоянного развития. Это связано с быстрым ростом объема профессионально значимой информации, а также быстрым сокращением «времени между изменениями знаний». С этой точки зрения система обучения должна быстро адаптироваться к любым позитивным социально-экономическим, научно-техническим новациям,

опираться на достижения психолого-педагогической науки и практики и всегда быть ориентированной на будущее. Данная статья посвящена взаимной интеграции системы непрерывного профессионального развития на основе периодического обучения и принципа «обучения на протяжении всей жизни»: причины, последствия и ожидаемые результаты.

Ключевые слова: повышение квалификации, периодическое повышение квалификации, принцип «обучения на протяжении всей жизни», непрерывное профессиональное образование, дни повышения квалификации, часы повышения квалификации.

Kirish. Ta'lim tizimidagi yangi islohotlar, ta'lim tizimiga yangicha o'qitish texnologiyalarini jadallik bilan kirib kelishi, Milliy o'quv dasturining yaratilishi, shunga mos ravishda maktab o'quv darsliklarining yangilanishi maktab o'qituvchilari va rahbar xodimlarining malaka oshirishga bo'lgan ehtiyojini o'zgarishiga sabab bo'ldi. Ehtiyojlar dinamikasi 5 yillik davriylikka asoslangan 144 soatlik malaka oshirish kurslarini "hayot davomida o'qish" tamoyiliga asoslangan va har yil 36 soatlik kurslarda malaka oshirishni ko'zda tutuvchi "uzluksiz kasbiy rivojlanish" tizimiga transformatsiya qilish zaruratini keltirib chiqardi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi "O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida" PF-5712-son Farmoni [1], 2020-yil 6-noyabrdagi "O'zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta'lim-tarbiya va ilm-fan sohalarini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida" PF-6108-son Farmoni [2] va 2021-yil 25-yanvardagi "Xalq ta'limi sohasidagi ilmiy-tadqiqot faoliyatini qo'llab-quvvatlash hamda uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini joriy qilish chora-tadbirlari to'g'risida" PQ-4963-son Qarorlarida [3] xalq ta'limi tizimidagi islohotlarni yanada takomillashtirish va ilmiy jihatdan qo'llab-quvvatlash, xalq ta'limi xodimlarining malakasini oshirish tizimini "hayot davomida o'qish" tamoyili asosida tashkil etish bo'yicha aniq vazifalar belgilab berildi.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili (Literature review). Respublikamizda pedagog xodimlarning malakasini oshirish tizimli ravishda o'tgan asrning 30-yillaridan boshlab yo'lga qo'yilgan. Mazkur faoliyat tarixi va uning rivojlanish bosqichlari mamlakatimiz olimlari J.G'. Yo'ldoshev [4] va H.Q. Yo'ldoshevlarning [5], shuningdek, MDH olimlari N.A. Lukina, E.M. Nikitin, P.V. Xudominskiy tadqiqotlarida o'z aksini topgan. A.B. Radjiyev [6] tadqiqotida esa pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish tizimi rivojlanish bosqichlarining o'ziga xos xususiyatlari batafsil yoritilgan. M.A. Yuldashev [7] tadqiqotlarida pedagoglar malakasini oshirish tizimida ta'lim sifatini ta'minlash muammolari tadqiq qilingan.

Tadqiqot metodologiyasi (Research Methodology). Maqolani tayyorlashda quyidagi tadqiqot usullaridan foydalanildi:

Nazariy darajada — tadqiqot muammolari bo'yicha ilmiy-uslubiy adabiyotlar va me'yoriy hujjatlarni tahlil qilish; ishtirokchilar faoliyati natijalarini tahlil qilish; tizimlar va ta'lim jarayonlarini, o'qituvchi va ishtirokchilarning malaka oshirish tizimidagi o'quv faoliyatini modellashtirish;

Empirik darajada — pedagogik tajriba; kuzatuv usullari, so'rovnomalar, testlar, so'rovlar, ma'lumotlarni qayta ishlashning statistik usullari.

Tahlil va natijalar (Analysis and results). Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi tizimidagi ta'lim muassasalari rahbar, pedagog va mutaxassis xodimlarining (keyingi o'rinlarda pedagog xodimlar) malaka saviyasi ular kasbiy faoliyatini baholashning sifat mezonlaridan biri hisoblanadi. Shu bois, mamlakatimizda mazkur xodimlarning kasbiy mahoratini uzluksiz rivojlantirib borish majburiyati qonun yo'li bilan mustahkamlab

qo'yilgan.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 25-yanvardagi PQ-4963-son qarori [3] ijrosini ta'minlash maqsadida A. Avloniy milliy-tadqiqot instituti tomonidan pedagog xodimlarni uzluksiz kasbiy rivojlantirish hamda kredit-modul tizimiga asoslangan "Uzluksiz kasbiy ta'lim" maxsus elektron platformasi (<https://onlinedu.uz>) yaratildi va shu yildan boshlab pedagog xodimlarni uzluksiz malakasini oshirish jarayonlarida mazkur platformadan foydalanish yo'lga qo'yildi [8].

5 yillik davriylikka asoslangan 144 soatlik malaka oshirish kurslarining "hayot davomida o'qish" tamoyiliga asoslangan har yilgi 36 soatlik kurslarga o'zgarishi o'z navbatida o'quv reja va o'quv dasturlarini tubdan qayta ishlash zaruratini keltirib chiqardi. Yangilangan o'quv reja va o'quv dasturlari mazmunan pedagoglarning kasbiy faoliyatidagi qiyinchiliklar, kompetentlik darajasidagi bo'shliqlar, shaxsiy va kasbiy o'zini-o'zi rivojlantirishga bo'lgan ehtiyojlari asosida takomillashtirib borildi.

So'ngi o'n yil mobaynida malaka oshirish davriyligi bilan kechgan islohotlardan to'plangan amaliy tajribalarga tayangan holda "davriylikka asoslangan malaka oshirishning" "hayot davomida o'qish" tamoyiliga asoslangan uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimiga integratsiya qilinishi malaka oshirish jarayonlarini sifat va samaradorlik jihatidan yangi cho'qqiga olib chiqishi mumkin. Pedagog xodimlarning malaka oshirishga bo'lgan ehtiyojlar dinamikasi (yoki malaka oshirish jarayonidan kutuvlar o'zgarishi) tizimda yangi islohotlarni amalga oshirish uchun sabab bo'ladi.

Tadqiqotimiz davomida o'tkazilgan so'rovnomalar orqali 2023-yilda "Uzluksiz kasbiy ta'lim" platformasida malaka oshirgan pedagoglarda quyidagi ehtiyojlar yuqori ekanligi aniqlandi:

Pedagoglar (foizlarda)	EHTIYOJLAR
58 %	Zamonaviy o'qitish usullari haqida to'liq tasavvurga ega bo'lish va amaliyotda qo'llash ko'nikmalarini rivojlantirish
42 %	O'qitish jarayonida psixologik yondoshuv ko'nikmalarini takomillashtirish
31 %	O'qitishda fanlararo integratsiyani ta'minlash usullari haqida yangi bilimlarga ega bo'lish
84 %	Milliy o'quv dasturi loyihasi asosida maktab darsliklariga kiritilgan yangi mavzularni o'qitish metodikasi haqida bilimlarga ega bo'lish
28 %	Ta'lim jarayonida o'quvchi shaxsiga bo'lgan yondoshuvni o'zgartirish orqali ularda o'qishga bo'lgan motivatsiyani uyg'otish ko'nikmasi
39 %	Ta'limi rivojlangan mamlakatlarning (Finlandiya, Yaponiya) o'qitish tizimi haqida bilimlarga ega bo'lish va ularni milliy ta'limda qo'llay olish ko'nikmalarini egallash
24 %	Kasbiy mobillikni rivojlantirish
87 %	Fan doirasida darslikdagi mavzularni samarali o'qitish metodikasini o'rganish va dars jarayoniga tatbiqini kuzatish
11 %	Boshqa ehtiyojlar

Natijalar shuni ko'rsatadiki, aksariyat pedagoglar fani doirasida darslikdagi har bir mavzuni o'quvchilarga yetkazib berishning samarali metodlarini o'rganish va "tirik bilimlar" orqali dars jarayonini boyitishga ehtiyoj sezishadi. Lekin bunday ehtiyojlarni malaka oshirish o'quv kurslari orqali qondirishning iloji yo'q, chunki o'quv dasturlari malaka oshirish mazmuni va sifatiga qo'yilgan Davlat talablari doirasida tuziladi va undagi mavzular soni aniq belgilangan (cheklangan) bo'ladi.

Kasbiy rivojlanish kunlari va kasbiy rivojlanish soatlarini tashkil etish va boshqarish Ta'limi rivojlangan mamlakatlar tajribalariga tayanib aytish mumkinki, pedagog xodimlar ehtiyojlariga asoslangan holda malakasini oshirish va ta'lim sifatini yaxshilash maqsadida "Kasbiy rivojlanish kunlari" va "Kasbiy rivojlanish soatlarini" tashkil etish muqobil yechim bo'ladi.

Kasbiy rivojlanish kunlari pedagoglarni yangi pedagogik usullar bilan tanishtirish, ularning ilmiy-metodik bilimlarini boyitish va amaliyotda qo'llash imkoniyatlarini kengaytirish

uchun mo'ljallangan maxsus kunlar bo'lib, fanlar kesimida har oyda 2 marta, haftaning aniq belgilangan kunlari tayanch maktablarida tashkil etiladi. Kasbiy rivojlanish kunlari davomida mentor-o'qituvchilar tomonidan ilmiy-metodik faoliyatlar va yangi pedagogik usullar bo'yicha trening mashg'ulotlar olib boriladi. Kasbiy rivojlanish kunlari va Kasbiy rivojlanish soatlari tadbirlarini tashkil etish uchun mentor-o'qituvchilar fanlar kesimida malakali pedagoglar orasidan tanlanadi va ular uchun alohida tayyorlov kurslari tashkil etiladi.

Kasbiy rivojlanish soatlari barcha umumiy o'rta ta'lim muassasalarida joriy qilinadi. Bunda fan metodika birlashmalari va mentor-o'qituvchilar tomonidan o'qituvchilarning darslari tahlil qilinadi va kasbiy rivojlanishi bo'yicha tavsiyalar beriladi.

Kasbiy rivojlanish kunlari malaka oshirish mashg'ulotlari aniq reja-dastur bo'yicha mentor-o'qituvchilar tomonidan olib boriladi. Bunda respublika, viloyat va tuman miqyosida ta'lim va fanga doir yangiliklar sharhlanadi, mavzular kesimida o'qitishning samarali usul va vositalari bo'yicha muzokaralar olib boriladi. Mazkur jarayon pedagoglar o'rtasida bilim va tajriba almashish orqali o'z-o'zini rivojlantirish bilan ahamiyatlidir.

- Xulosa va takliflar (Conclusion/Recommendations).

Kasbiy rivojlanish kunlari tadbirlarini o'tkazish tartibi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi tomonidan ikki oy muddatda tasdiqlanadi.

Kasbiy rivojlanish kunlari tadbirlarini samarali tashkil etish uchun quyidagi omillarga e'tibor qaratish lozim:

Kasbiy rivojlanish kunlari o'quv reja-dasturining zamonaviy ta'lim talablariga mos kelishi va pedagoglar ehtiyoji asosida yaratilishi;

Olib borilayotgan o'quv mashg'ulotlari mazmuni va o'quv dasturida keltirilgan mavzu bir-biriga mos kelishi, mazmun bevosita ta'lim maqsadiga va pedagoglar mutaxassisligiga yo'naltirilgan bo'lishi, mavzular ketma-ketligi bir-birini to'ldirgan holda maktab darsliklari bo'yicha tartiblanishi;

Mentor-o'qituvchilar tumandagi (shahar) malakali o'qituvchilar orasidan saralab olinishi;

Mentor-o'qituvchilar tomonidan o'quv jarayonini tanlanma vositalar, pedagogik texnologiyalar va metodlar, o'qitishning umumiy va xususiy tamoyillari asosida tashkil qilishi;

Pedagog xodimlar kasbiy rivojlanish kunlari tadbirlarini tashkil etilishi maqsadi va vazifalari, bu kunlardagi o'quv mashg'ulotlari kasbiy rivojlanishda muhim ahamiyat kasb etishini chuqur anglashlari va faol qatnashishlari muhimdir.

ADABIYOTLAR RO'YXATI (REFERENCES)

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 29.04.2019 yildagi PF-5712-son

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 06.11.2020 yildagi PF-6108-son

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 25.01.2021 yildagi PQ-4963-son

Йўлдошев Ж.Ф. Таълим янгилаши йўлида. – Тошкент, Ўқитувчи, 2000.

Йўлдошев Х.Қ. Таълим йўналишида малака ошириш тизimini такомиллаштириш омиллари // Халқ таълими журнали. – 2006. – №1. – 7-11-б.

Раджиев А.Б. Халқ таълими тизимида раҳбар ходимларни қайта тайёрлаш ва малакасини оширишни бошқариш самарадорлигини ошириш (умумтаълим мактаб директорлари мисолида). Дис-2021/169-79

Юлдашев М.А. Халқ таълими ходимларининг малакасини оширишда таълим сифати менежментини такомиллаштириш. Дис-107/2016

Rahmonova Gulhayo Saidjon Qizi. "Uzluksiz kasbiy ta'lim" maxsus elektron platformasi va unda ta'lim sifatini boshqarish. Science and innovation, vol. 1, no. JSSR, 2022, pp. 5-10.